

Kandidáti v poslaneckých volbách. Analýza preferenčního hlasování ve volbách do PS PČR v roce 2006

Petr Voda, Michal Pink¹

Tento text byl zpracován v rámci Výzkumného záměru *Politické strany a reprezentace zájmů v soudobých evropských demokraciích* (kód MSM0021622407).

Abstract: *Candidates in the General Elections. Analysis of the Preferential Voting in the Elections to the Chamber of Deputies in 2006.*

The paper deals with the issue of the “candidate effect” within the proportional electoral system. The basic database consists of the total count and the share of preferential votes won by the candidates listed as first on party lists in the Czech national parliamentary elections in June 2006. These election results, which are analyzed in the following text, are limited only to the lists of those political parties that won seats in the Chamber of Deputies (that is, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, ODS, SZ). Individual outputs are based on a comparison of the election results for particular candidates in their electoral districts, in relation to their positions on the party rosters.

Key words: *Czech parliament, Elections, Political party, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM, ODS, SZ.*

1. Úvod

V českých parlamentních volbách probíhá soutěž primárně mezi politickými stranami, přičemž zároveň mají voliči možnost poskytovat preferenční hlasy jednotlivým kandidátům. V „druhé rovině“ tedy zároveň probíhá soutěž mezi jednotlivými kandidáty a právě tato skutečnost bude obsahem následujícího textu. Cílem tohoto článku bude deskriptivní analýza výsledků preferenčního hlasování zaměřená především na podporu lídrů jednotlivých krajských kandidátek pojetá z hlediska volební geografie. Současně se jedná o základní uvedení do problematiky „efektu kandidáta“ v poměrném volebním systému, které se budou autoři dále věnovat i v jiných textech.

Možnost preferenčního hlasování je úzce spojená s podobou kandidátních listin. Ty jsou v případě českých parlamentních voleb vázané, voliči mají možnost vyjádřit preferenci jen omezenému počtu kandidátů. Kandidátním listinám, ač jsou jedním z definičních znaků poměrných volebních systémů (Lebeda 2001: 429), obvykle není při analýze voleb a volebních výsledků věnována širší pozornost, a to i přesto, že jejich složení určuje konkrétní personální

¹ Kontakt: Institut pro srovnávací politologický výzkum/Katedra politologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy Univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: pvoda@fss.muni.cz; pink@fss.muni.cz.

složení voleného sboru a rovněž může mít také vliv na počet hlasů, které strana získá (viz Voda 2009). Dosud publikované analýzy věnující se kandidátním listinám v parlamentních volbách v České republice (srov. Kostecký 1993; Kyloušek 2007; Lebeda 2003; Morkes 2007) si všimají především strategií stran při sestavování listin z hlediska zastoupení různých územních celků či povolání kandidátů a sledují také zisky preferenčních hlasů, obvykle se zvláštním zřetelem na úspěšné kandidáty. Tento článek se pak bude snažit odpovědět na otázku, jak jsou v prostoru rozloženi kandidáti jednotlivých sledovaných stran a jakou získávají podporu pro svou osobu v rámci kandidátní listiny.

Studie se věnuje volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (PS PČR) v červnu roku 2006 a zahrnuty jsou jen ty strany, které ve volbách uspěly, tedy zasedly v Poslanecké sněmovně. Konkrétně se jedná o Občanskou demokratickou stranu (ODS), Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD), Komunistickou stranu Čech a Moravy (KSČM), Křesťanskou a demokratickou unii – Československou stranu lidovou (KDU-ČSL) a Stranu zelených (SZ, též Zelení). Zkoumaným prostorem bude Česká republika rozdělená na úroveň obcí. K této úrovni budou vztaženy výsledky preferenčního hlasování (podíly preferenčních hlasů jednotlivých kandidátů na ziscích svých stran), které pocházejí z databáze Českého statistického úřadu známé pod doménou Volby.cz.

Základní metodou práce je interpretace vytvořených volebních map, podobně jako u prvotních studií v této oblasti, která byla založena na prosté analýze kartogramů a tabulek (Tailor, Johnston 1979: 278). Kartogram je mapa s dílčími územními celky, do kterých jsou plošným způsobem znázorněna statistická data většinou geografického charakteru, respektive jejich relativní hodnoty (Kaňok 1999). Srovnání takových map umožňuje získat představu o vzájemných vztazích jednotlivých subjektů (viz Hendl 2006: 96). Tyto mapy nám tedy umožní získat lepší přehled o podobě volební podpory stran, dále o podpoře jednotlivých kandidátů a poskytnou základ pro popis těchto jevů.

Rozdělení obcí do intervalů v kartogramech bylo provedeno na základě kvantilů². Hodnoty v každém kartogramu jsou rozděleny do pěti skupin, v každé je tedy přibližně jedna pětina obcí. Mimo to, že kvantily poskytují velmi cenný popis variability výběrového souboru, tak zároveň umožňují srovnávat mapy vytvořené pro různé strany, protože každá mapa znázorňuje v podstatě totéž, jen v různé intenzitě dané samotnou podporou toho kterého kandidáta. Informace znázorněné kartogramy budou doplněny také kartodiagramy popisujícími absolutní

² Kvantily jsou ve statistice čísla (hodnoty), která dělí soubor seřazených (například naměřených) hodnot na několik stejně velkých částí. Kvantil je tedy míra polohy rozdělení pravděpodobnosti náhodné veličiny. (Hendl 2006)

podporu jednotlivých kandidátů. Kartodiagram je podobně jako kartogram statistickou mapou, ale na rozdíl od něj slouží především pro prezentaci statistických údajů v absolutní podobě (Kaňok 1999).

2. Volební systém se zřetelem na princip preferenčního hlasování

Volby do Poslanecké sněmovny se konají dle zásad poměrného zastoupení, zakotvených v ústavě (článek 18 Ústavy ČR). Nejdůležitějšími prvky poměrného volebního systému jsou volební formule, velikost obvodů, volební klauzule (včetně přirozeného prahu) a počet a charakter skrutinií (Lebeda 2001: 426-428). Politické strany podávají v každém ze 14 volebních obvodů, totožných s vymezením krajů, vázané kandidátní listiny, na kterých může být zapsáno maximálně tolik kandidátů, kolik určuje volební zákon. Kandidáti jsou na hlasovacím lístku seřazeni v pořadí určeném stranou a kromě jmen kandidátů jsou na lístku vytištěny také informace o jejich věku, povolání, obci trvalého pobytu a stranické příslušnosti (Volební zákon ČR).

Voliči realizují své rovné, tajné a přímé volební právo³ odevzdáním hlasů v průběhu určené doby. Tyto hlasy jsou pak na úrovni volebních obvodů přepočteny na mandáty pomocí d'Hondtova volebního dělitele⁴ v jediném skrutiniu, do něhož jsou připuštěny pouze ty politické strany nebo uskupení, které překonaly 5% volební klauzuli v rámci celé České republiky (Volební zákon ČR).

Protože charakter kandidátních listin není přísně vázaný, může volič pomocí dvou fakultativních preferenčních hlasů, které není možné kumulovat, „posouvat“ kandidáty v pořadí na kandidátní listině. K posunu kandidáta ovšem dochází pouze tehdy, pokud je více než 7 % hlasovacích lístků ze všech pro stranu odevzdaných hlasů v obvodu opatřených preferenčními hlasy pro kandidáta, bez jakéhokoli požadavku na podíl voličů strany využívajících tuto možnost. Po volbách v roce 2006 byl novelou volebního zákona (zákon č. 480/2006 Sb.) zvýšen počet preferenčních hlasů na 4 a zároveň snížena hranice získaných preferenčních hlasů pro posun kandidáta na 5 % preferenčních hlasů pro kandidáta z hlasů strany ve volebním obvodu.

Tento proces ovšem není považován za zcela odpovídající ústavnímu článku o rovném volebním právu, protože narušuje rovnost šancí kandidátů v různých krajích na zvolení skrze

³ Čtvrtou ústavně zakotvenou vlastností volebního práva je jeho všeobecnost, tj. volit mohou všichni svéprávní občané České republiky starší 18 let (článek 18 Ústavy ČR).

⁴ Principem metody je dělení odevzdaných hlasů celými čísly počínaje jednou do doby než je možné seřadit tolik největších podílů, kolik je rozdělováno mandátů (Havlík 2004: 121; článek 50 Volebního zákona ČR).

preferenční hlasy, neboť pravděpodobnost zisku potřebného množství preferenčních hlasů je v malých krajích daleko vyšší než ve velkých (Lebeda 2004: 244-245). Taková situace je zapříčiněna měnícím se počtem jmen na kandidátce v závislosti na velikosti volebního obvodu, zatímco počet preferenčních hlasů zůstává stejný. Na druhou stranu je nutné brát v úvahu, že nejde jen o počet preferencí pro daného kandidáta, ale také počet nabízených mandátů. V malém kraji tak může mít kandidát větší šanci získat více preferenčních hlasů, ale ty mu nemusí napomoci k mandátu.

3. Výsledky preferenčního hlasování

Preferenční hlasování je prvkem spojujícím podporu jednotlivých kandidátů s podporou strany. Samotné preferenční hlasování je daleko více založeno na vlivu osoby kandidáta oproti vlivu, jaký lze očekávat od podpory vycházející z „ideologické sympatie“ vůči politické straně.

Celkem bylo kandidátům na listinách vybraných stran uděleno 1 808 823 preferenčních hlasů, což znamená 17,98 % z maximálního možného počtu preferenčních hlasů (viz tabulka č. 1). Ovšem i pro posuny na kandidátních listinách se proporce preferenčních hlasů počítají z hlasů odevzdaných pro stranu a nikoli z maximálního počtu preferenčních hlasů. Protože ale není dovoleno tyto hlasy kumulovat, nemůže žádný kandidát dosáhnout více než 100 %. Z celkové sumy hlasů představuje teoreticky maximální možný počet hlasů označených preferencí pro kandidáta téměř 36 %. Volební statistika nijak nesleduje, zda byl volební lístek označen jednou nebo dvěma preferencemi, proto nemůžeme přesně určit, kolik voličů vlastně nějakou preferencí udělilo. Podíl takových voličů se pohybuje od spodní hranice dané podílem preferenčních hlasů ze všech možných preferencí a horní hranicí, kterou určuje podíl preferencí z hlasů odevzdaných pro stranu.

Tabulka č. 1. Výsledky preferenčního hlasování ve volbách do PS PČR v roce 2006 v ČR.

politická strana	preferenční hlasy	hlasy pro kandidátní listinu celkem	podíl z možných preferencí	podíl preferencí z hlasů
ODS	639 834	1 892 475	16,90	33,81
ČSSD	567 087	1 728 827	16,40	32,80
KSČM	258 097	685 328	18,83	37,66
KDU-ČSL	202 701	386 706	26,21	52,42
SZ	141 104	336 487	20,97	41,93
<i>celkem</i>	1 808 823	5 029 823	17,98	35,96

Zdroj: Volby.cz; vlastní výpočty.

Největší absolutní množství preferenčních hlasů přirozeně získala nejsilnější strana, tedy ODS, a ostatní strany se za ní seřadily tak, jako se seřadily ve svém celkovém volebním zisku. Největší

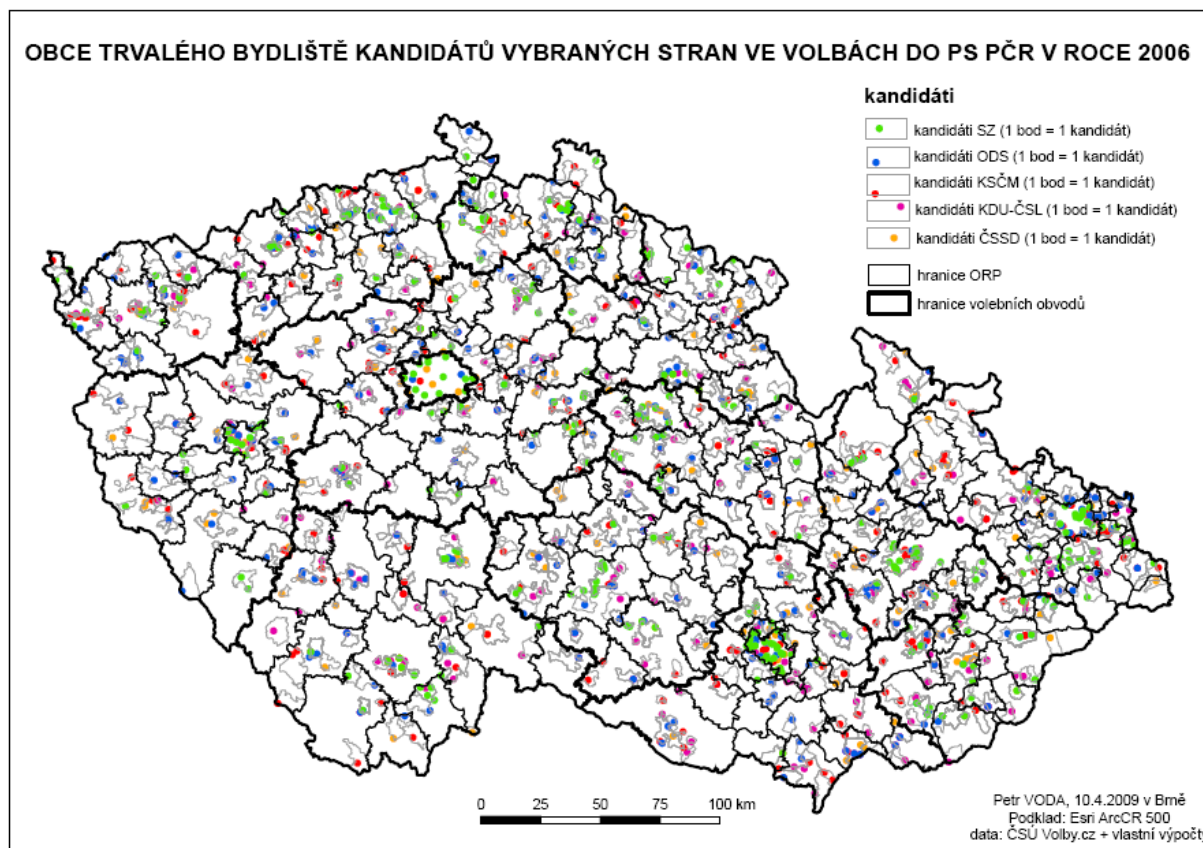
podíl preferenčních hlasů ve vztahu k celkovému počtu odevzdaných hlasů pro stranu vykazovala KDU-ČSL. Tento podíl se pohyboval minimálně od 26,21 %, to pokud by každý volič, který využil možnosti preferenčního hlasování, použil obě preference, po více než 50 % v případě, že by všichni voliči strany použili po jednom preferenčním hlasu (viz tabulka č. 1). Mezi voliči Strany zelených bylo využití preferenčních hlasů téměř o 1/5 nižší než v případě KDU-ČSL. Velmi podobných hodnot dosáhlo preferenční hlasování u elektorátu ODS, ČSSD a KSČM, když bylo využito mezi 16 až 19 % všech možných preferencí.

4. Kandidáti ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR v roce 2006

Sledované strany zapsaly na své kandidátní listiny celkem 1 708 kandidátů, přičemž každá ze stran k tomuto počtu přispěla téměř rovným dílem, sumou přibližně 340 kandidátů. Rozmístění jednotlivých kandidátů v prostoru naznačuje mapa č. 1. Nejvíce kandidátů pocházelo z velkých měst. Po vyloučení Prahy se obcí s největším počtem kandidátů stalo Brno, kde mělo své trvalé bydliště 54 kandidátů, z nichž ale téměř polovina byla zapsána na kandidátní listině Strany zelených. Více než 20 kandidátů pocházelo z Ostravy, Plzně, Olomouce a Prahy (zde jde ale pouze o kandidáty pro jiné volební kraje než Prahu).

Kandidáti všech sledovaných stran současně kromě již zmíněných měst a obcí působí také v dalších 27 obcích, přičemž se jedná především o zbylá krajská města a dále o města okresní, případně o největší z obcí s úřadem s rozšířenou působností (ORP). V těchto 32 obcích působí celkem téměř 450 kandidátů sledovaných stran, tedy více než čtvrtina z celkového počtu. Při vědomí, že 32 obcí představuje 0,5 % z celkového počtu těchto územních jednotek, lze říci, že jde o poměrně významnou územní koncentraci. V dalších 200 obcích, kde podle administrativních záznamů žije více než jeden kandidát sledovaných stran, se nachází 660 kandidátů, s tím, že v některých případech se jedná o kandidáty jediné strany (viz mapa č. 1). Ve 420 obcích lze identifikovat případ, kdy je sídlo zastoupeno jen jedním kandidátem zapsaným na kandidátní listině.

Mapa č. 1. Lokalizace obce trvalého bydliště kandidátů vybraných stran ve volbách do PS PČR v roce 2006.

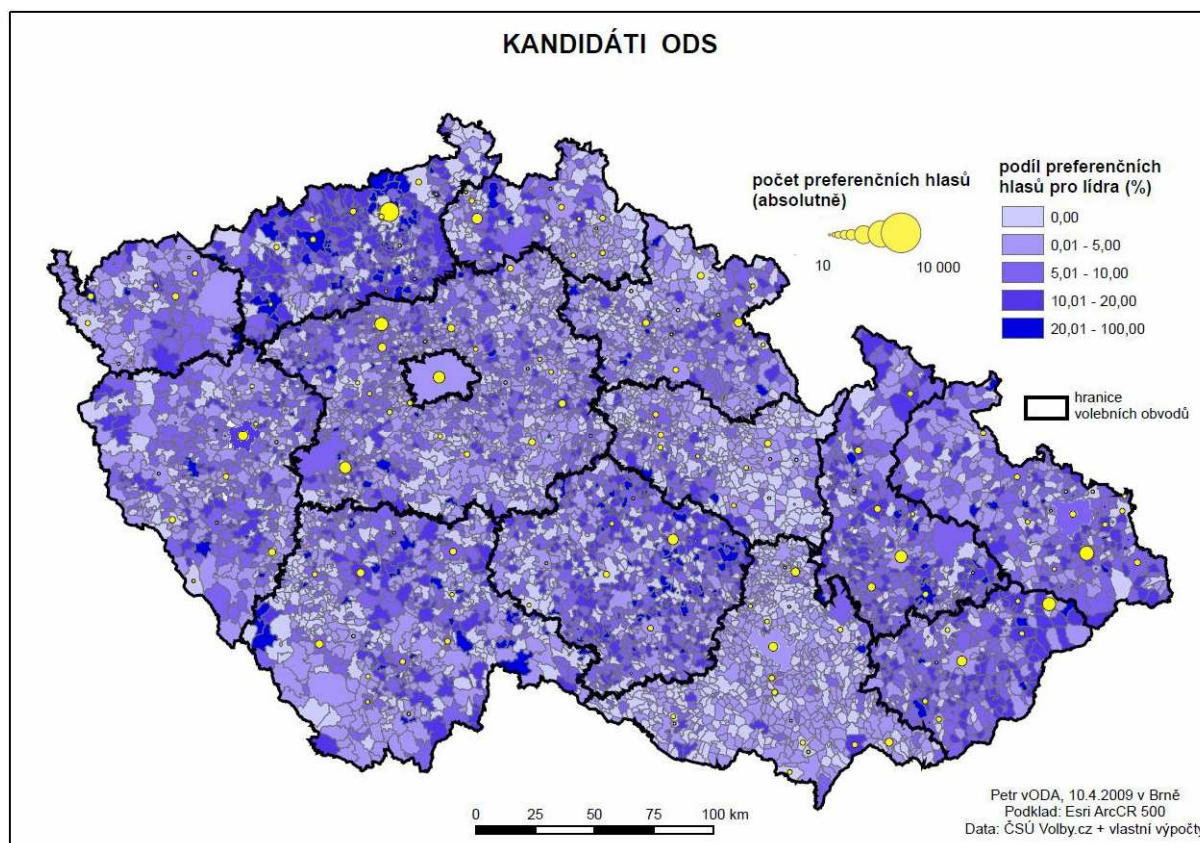
5. Kandidáti ODS

Všichni lídři krajských kandidátních listin ODS deklarovali trvalé bydliště na území volebního obvodu, ve kterém kandidovali. Poměrně zajímavým je fakt, že většina kandidátů nepocházela z center volebních obvodů. S výjimkou Středočeského kraje, který nemá své centrum na území volebního obvodu,⁵ pocházelo z obcí mimo centrum celkem šest kandidátů, někteří z nich dokonce v rámci kraje z velmi odlehlých míst. Petr Nečas byl lídrem ve Zlínském kraji, přestože pochází z Rožnova pod Radhoštěm, který lze ve srovnání s jinými městy považovat za spíše okrajové sídlo rámci kraje. Podobně Miroslava Němcová vedla kandidátku na Vysočině z neméně periferního Žďáru nad Sázavou. Ze srovnání lídrů bydlících ve správním středisku kraje s těmi, kteří pocházejí z jiných obcí v rámci kraje, se ukazuje, že tato charakteristika nemá významnější vliv na podporu lídra. Na jedné straně získávají kandidáti z jiných obcí, než je centrum obvodu, relativně nízký podíl hlasů v centru, ale významnější podíl v ostatních obcích kraje, zatímco podpora kandidátů z centra vykazuje opačné tendence.

⁵ Krajský úřad má sídlo v Praze.

Již první předkládaná mapa podpory kandidátů (viz mapa č. 2) ukazuje, jaký vliv má místo kandidátova bydliště na zisk preferenčních hlasů. Podpora lídrů většinou není nějak silně ukotvena k obci bydliště a velmi často dosahuje vysoké hodnoty i v místech od něj poměrně vzdálených. To je dáno především tím, že ve velké většině se jedná o celostátně či alespoň regionálně známé osobnosti – poslance, senátory, starosty měst (viz tabulka č. 2). Tmavší barva znázorňující vyšší podporu kandidáta jasněji obklopuje snad jen Náchod, který je bydlištěm hlavní osobnosti kandidátky v Královéhradeckém kraji Zdeňky Horníkové. Zvláštní podobu vykazuje podpora lídra střeočeské kandidátky Vlastimila Tlustého, která poměrně zřetelně rozděluje volební obvod na západní a východní polovinu. Tato situace je nejspíše podmíněna rolí Prahy jako přirozeného centra tohoto kraje a zároveň „bariéry“ mezi protilehlými částmi Střeočeského kraje.

Mapa č. 2. Rozmístění kandidátů ODS ve volbách do PS PČR v roce 2006 a počty jejich preferenčních hlasů.

Vyšší podporu v okolí svého bydliště mají také Petr Gandalovič v Ústeckém kraji, Tom Zajíček v Jihočeském, Petr Nečas ve Zlínském kraji a Miroslava Němcová na Vysočině, ovšem ve všech

případech nalezneme další obce s výraznou podporou těchto kandidátů, „roztroušené“ po území celého volebního obvodu.

V případě Plzeňského, Karlovarského, Libereckého, Pardubického a Moravskoslezského kraje jen těžko nalezneme nějaký zřetelnější vzorec utváření podpory lídra. Zcela výjimečným je pak Jihomoravský kraj, kde lídr místní kandidátky Václav Mencl získal mimo Brno jen velmi malé procento preferenčních hlasů.

Kruhové grafy v mapě č. 2 znázorňují absolutní počet preferenčních hlasů získaných jednotlivými kandidáty a jasně dokládají, že v každém volebním obvodu je jen několik silných kandidátů kumulujících velké množství preferenčních hlasů na území celého kraje. Současně existuje i celá řada kandidátů, kteří získávají daleko méně preferencí, z nichž většina pochází z místa bydliště a jeho okolí. V případě menších volebních obvodů, jako jsou Karlovarský, Liberecký či Pardubický, nenalezneme žádného dominujícího kandidáta, ale spíše několik slabších, jejichž podpora je oproti lídrům ostatních krajů velmi nízká. Výjimečnost Jihomoravského kraje již byla zmíněna, ale je nutno dodat, že nejsilnějším kandidátem, alespoň co se týká preferenčních hlasů, byla Daniela Filipi, umístěná na kandidátce až jako číslo osm.

Tabulka č. 2. Lídři kandidátek ODS ve volebních obvodech ve volbách do PS PČR v roce 2006.

volební obvod	jméno	věk	povolání	bydliště	počet preferencí	podíl preferencí
Praha	Mírek Topolánek	50	politik	Praha	36 645	23,10
Středočeský kraj	Vlastimil Tlustý	50	poslanec	Slaný	11 057	9,10
Jihočeský kraj	Tom Zajíček	57	poslanec	Písek	4 369	7,06
Plzeňský kraj	Jiří Pospíšil	30	poslanec	Plzeň	6 937	13,16
Karlovarský kraj	Miloš Patera	44	poslanec	Karlovy Vary	3 033	12,33
Ústecký kraj	Petr Gandalovič	41	primátor	Ústí nad Labem	22 889	35,12
Liberecký kraj	Tomáš Hasil	44	poslanec	Liberec	2 567	6,14
Královéhradecký kraj	Zdeňka Horníková	53	poslankyně	Náchod	5 073	9,10
Pardubický kraj	Ladislav Libý	52	starosta	Chrudim	2 538	5,57
Vysočina	Miroslava Němcová	53	poslankyně	Žďár nad Sázavou	7 653	20,04
Jihomoravský kraj	Václav Mencl	63	urbanista	Brno	5 199	5,57
Olomoucký kraj	Ivan Langer	39	poslanec	Olomouc	9 731	19,24
Zlínský kraj	Petr Nečas	41	poslanec	Rožnov pod Radh.	11 153	22,00
Moravskoslezský kraj	Martin Říman	45	poslanec	Frydek-Místek	13 180	15,36

Zdroj: *Volby.cz; vlastní výpočty.*

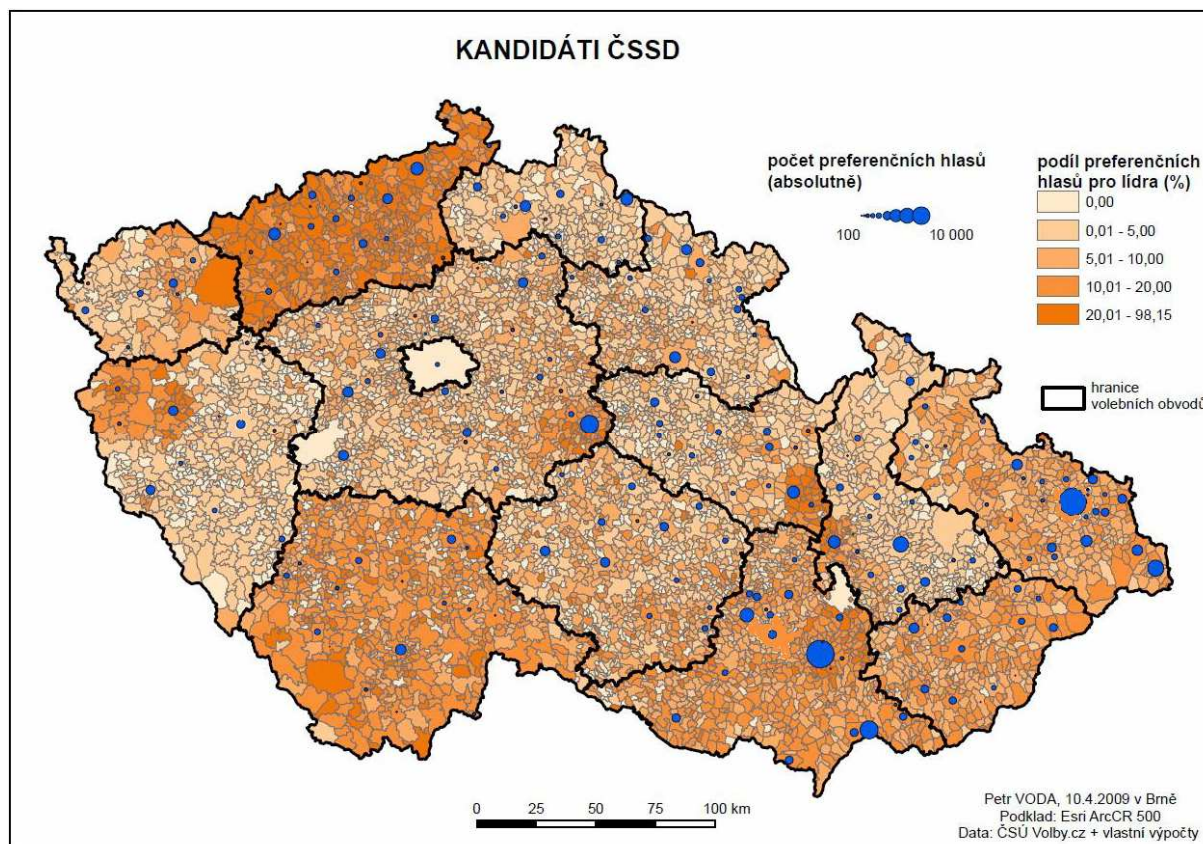
6. Kandidáti ČSSD

Poněkud jiný příklad v lokalizaci kandidátů představuje ČSSD, protože strategie ve výběru lídrů pro jednotlivé volební obvody byla značně odlišná od předchozí ODS. Sociální demokracie se snažila nabízet voličům ve všech krajích především mediálně velmi známé osoby, a když

v některém volebním obvodu kandidát s takovým profilem neexistoval, pak byl dodán z jiného volebního obvodu. Tímto způsobem se objevili na prvních místech kandidátních listin předseda strany a premiér Jiří Paroubek v Ústeckém kraji, místopředseda a ministr Zdeněk Škromach ve Zlínském kraji, ministři Vítězslav Jandák v Jihočeském kraji, František Bublan na Vysočině a David Rath v Praze (viz tabulka č. 3). Jedinou výjimkou byl poměrně neznámý Cyril Zapletal, nominovaný jako lídr kandidátky pro Liberecký kraj.

Příklad ČSSD tak poměrně přesvědčivě ilustruje logiku utváření podpory „importovaných“ kandidátů, tedy těch, kteří mají místo svého trvalého bydliště mimo volební obvod, ve kterém kandidují. Podpora takových kandidátů je prostorově poměrně homogenní s náhodnými odchylkami (viz mapa č. 3). Jejich podpora je také (s výjimkou podpory Cyrila Zapletala v Libereckém kraji) výrazně vyšší než v případě domácích osobností. Takové uspořádání nemusí být nutně způsobeno jen vlivem všeobecné známosti těchto kandidátů, ale také tím, že stojí nad regionálními „konflikty“ a žádný z voličů je nemůže předem obviňovat, že budou „nadržovat“ své oblasti, protože ta neleží v rámci obvodu. Na druhou stranu ale mohou být mírně diskvalifikováni právě tím, že v žádném určitém místě nejsou považováni za osobnosti, které budou řešit problémy onoho místa.

Mapa č. 3. Rozmístění kandidátů ČSSD ve volbách do PS PČR v roce 2006 a počty jejich preferenčních hlasů.

Konkrétními příklady mohou být podpora Jiřího Paroubka v Ústeckém kraji, jehož poměrně vysoká podpora je logická vzhledem k tomu, že šlo o nejčastěji zmiňované jméno v médiích (Mediainfo), a nižší, ovšem stále relativně homogenní podpora Zdeňka Škromacha ve Zlínském a Vítězslava Jandáka v Jihočeském kraji.

Velmi podobná podpoře těchto lídrů je rovněž podpora Bohuslava Sobotky v Jihomoravském kraji a Libora Zaorálka v kraji Moravskoslezském. V jejich případě patrně převažuje celostátní známost nad lokální, a proto ani jejich podpora není příliš ukotvena v konkrétní lokalitě. Naproti tomu ostatní domácí kandidáti, tedy ti s obcí trvalého bydliště uvnitř volebního obvodu, koncentrují svou podporu okolo svého domova. Dobrými příklady jsou podpora Milana Urbana v okolí Čáslavi ve Středočeském kraji, dále podíl preferenčních hlasů pro Radko Martínka v okolí Moravské Třebové v Pardubickém kraji, Miroslava Vlčka v okolí Konic v Olomouckém kraji či pro Václava Votavu v okolí Stříbra v Plzeňském kraji. V tomto bodě stojí určitě za zmínku skutečnost, že Václav Votava spolu s Jaroslavem Fialou z Karlových Varů, Hanou Orgoníkovou z Hradce Králové a Lubomírem Zaorálkem z Ostravy jsou jedinými kandidáty strany, kteří pocházejí přímo z centra volebního obvodu. Velký rozptyl podpory těchto

kandidátů ale ukazuje, že to, zda kandidát pochází či nepochází z centra, hraje pro jeho podporu jen velmi malou roli.

Tabulka č. 3. Lídři kandidátek ČSSD ve volebních obvodech ve volbách do PS PČR v roce 2006.

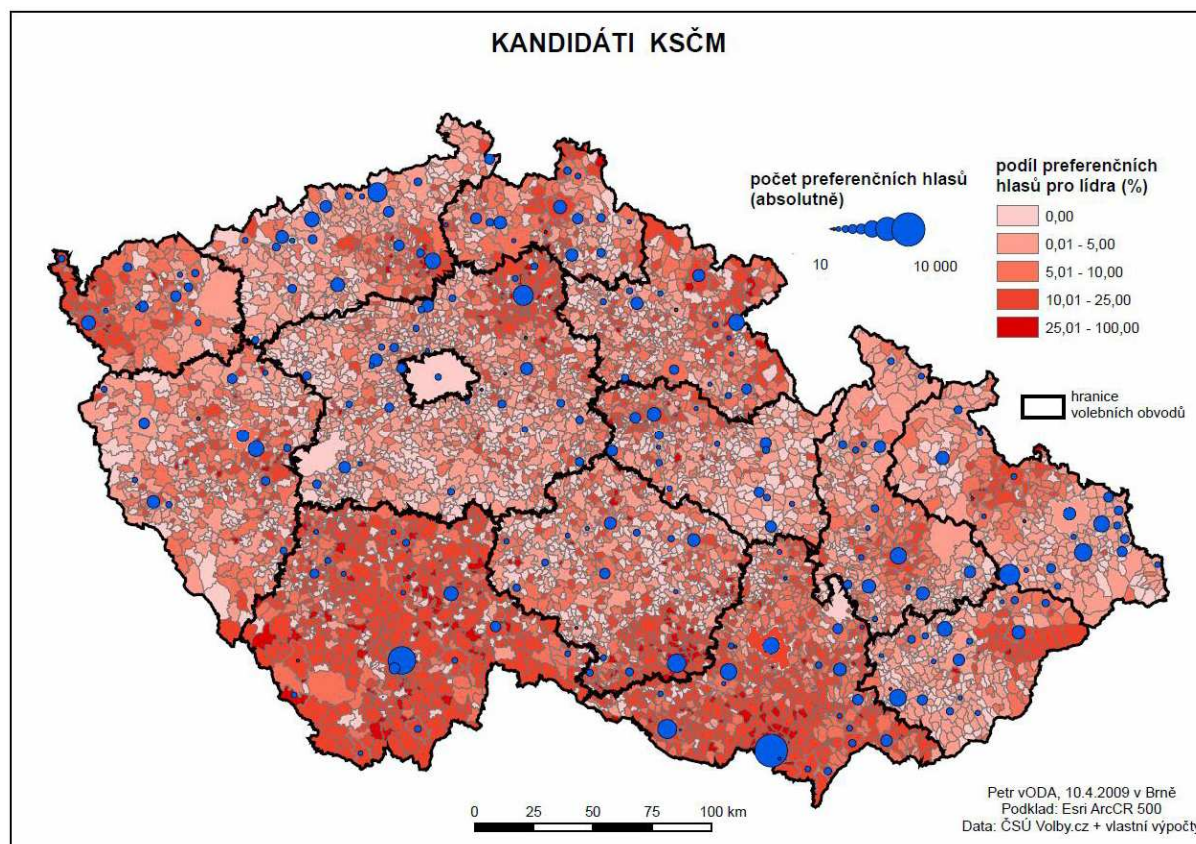
volební obvod	jméno	věk	povolání	bydliště	počet preferencí	podíl preferencí
Praha	David Rath	40	ministr	Hostivice	19 928	26,06
Středočeský kraj	Milan Urban	47	ministr	Čáslav	10 796	11,33
Jihočeský kraj	Vítězslav Jandák	58	ministr	Praha	13 688	26,62
Plzeňský kraj	Václav Votava	49	poslanec	Stříbro	3 277	7,15
Karlovarský kraj	Jaroslav Fiala	50	vysokošk. učitel	Karlovy Vary	2 628	11,71
Ústecký kraj	Jiří Paroubek	53	premiér	Praha	31 779	47,83
Liberecký kraj	Cyril Zapletal	56	poradce gen. řed.	Praha 5	1 927	6,10
Královéhradecký kraj	Hana Orgoníková	59	poslankyně	Hradec Králové	4 134	9,27
Pardubický kraj	Radko Martínek	49	ministr	Mor. Třebová	5 027	11,14
Vysočina	František Bublan	55	ministr	Vev. Bítýška	6 206	12,72
Jihomoravský kraj	Bohuslav Sobotka	34	ministr	Slavkov u Brna	24 448	24,37
Olomoucký kraj	Miroslav Vlček	45	poslanec	Konice	4 950	8,37
Zlínský kraj	Zdeněk Škromach	49	vicepremiér	Rohatec	10 863	20,40
Moravskoslezský kraj	Lubomír Zaorálek	49	předseda PS	Ostrava	24 754	20,01

Zdroj: Volby.cz; vlastní výpočty.

7. Kandidáti KSČM

Podpora kandidátů KSČM není plně shodná s předchozím schématem patrným v případě ODS a ČSSD. Podobně jako v případě ODS pochází všichni lídři ze svého volebního obvodu a opět většinou z jiných obcí než je centrum kraje (viz tabulka č. 4). Celkem v devíti obvodech nepocházejí lídři z centra volebního obvodu a prostorová struktura jejich voličské základny je odlišná. S výjimkou Jihočeského a částečně Jihomoravského kraje, kde kandidovali současný a bývalý předseda strany Vojtěch Filip a Miroslav Grebeníček, se na kandidátkách nenachází žádný výrazný kandidát, který by získával vyšší podíly preferenčních hlasů na území celého volebního obvodu (viz mapa č. 4). Také zmínění kandidáti mají výrazně vyšší podporu v okolí svého bydliště, tedy v okolí Českých Budějovic a Mikulova.

Mapa č. 4. Rozmístění kandidátů KSČM ve volbách do PS PČR v roce 2006 a počty jejich preferenčních hlasů.

Obvykle se v kraji nachází několik srovnatelně silných kandidátů a lídr získává preferenční hlasy stejně jako ostatní kandidáti především v okolí svého bydliště. Navíc obvykle získává přibližně stejné nebo dokonce menší procento hlasů než další kandidáti na listině. Tato lokální podpora lídrů je patrná především v okolí Mladé Boleslavi, Hrotovic, Opavy, Olomouce i dalších sídel uvedených jako obce trvalého bydliště lídra. Zvláště patrný je tento vzorec vytváření osobní podpory kandidáta ve Zlínském kraji, kde ani pozice v čele kandidátní listiny nezaručila Vlastislavu Antolákovi zvolení do Poslanecké sněmovny. Tento kandidát si na rozdíl od ostatních kolegů na kandidátní listině ve volebním obvodu nedokázal zajistit významnější podporu ani v místě svého bydliště. Důkazem je náznak poměrně světlého odstínu červené na Vsetínsku v mapě č. 8, zatímco Vladimír Koníček z Boršic nedaleko Uherského Hradiště získal ve svém okolí významnější podíl hlasů, a získal tak mandát na úkor nominovaného lídra.

Pozoruhodné je také povolání kandidátů. Mezi lídry jsou sice většinou poslanci, ovšem nejedná se o jména, která by se nějak často objevovala v médiích (Mediainfo). Někteří se před zvolením nemohli svým povoláním příliš zviditelnit, jednalo se totiž například o učitele či předsedu zemědělského družstva.

Tabulka č. 4. Lídři kandidátek KSČM ve volebních obvodech ve volbách do PS PČR v roce 2006.

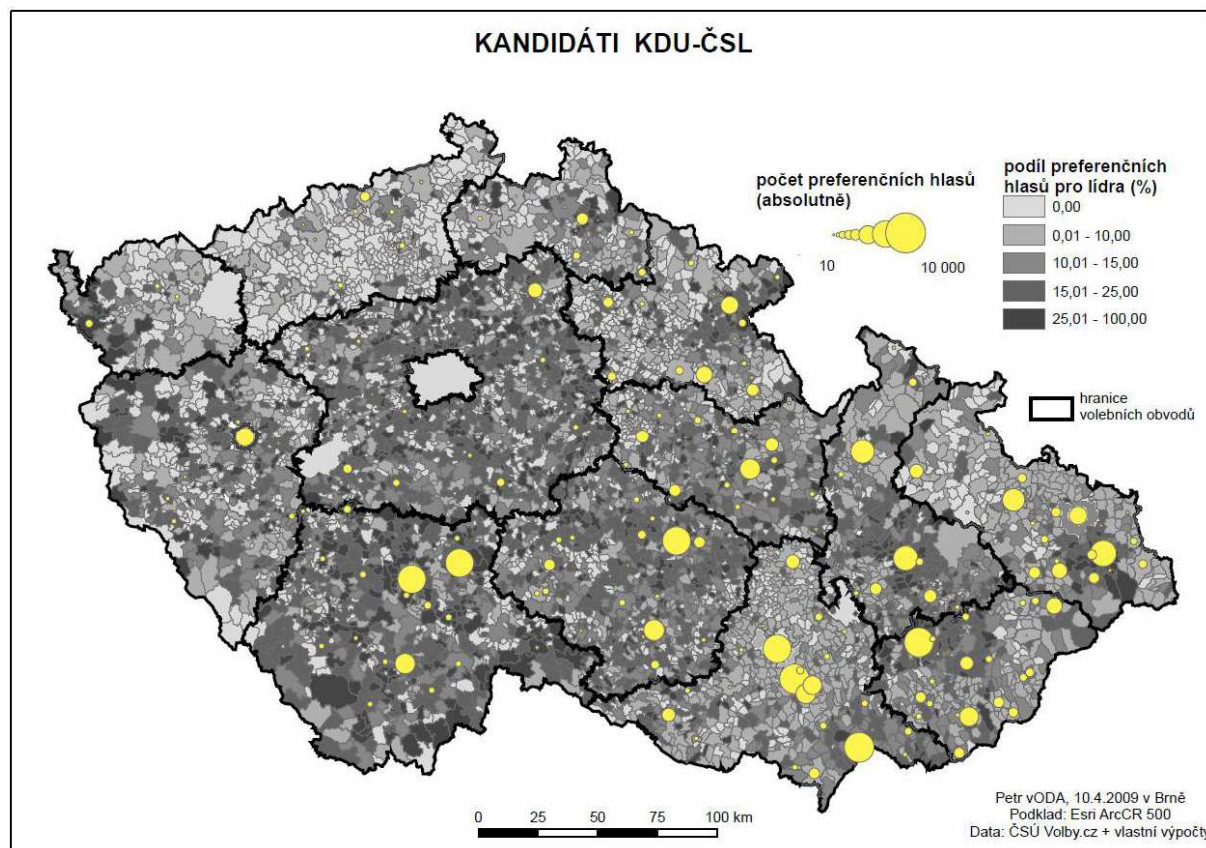
volební obvod	jméno	věk	povolání	bydliště	počet preferencí	podíl preferencí
Praha	František Beneš	61	zeměměřič	Praha	1 400	5,39
Středočeský kraj	Stanislav Grospič	41	poslanec	Mladá Boleslav	3 767	9,42
Jihočeský kraj	Vojtěch Filip	51	poslanec	Čes. Budějovice	6 838	30,32
Plzeňský kraj	Ivana Levá	55	učitelka	Starý Plzeň	2 387	11,76
Karlovarský kraj	Pavel Hojda	53	poslanec	Cheb	1 898	18,68
Ústecký kraj	Josef Šenfeld	44	poslanec	Hoštka	2 288	7,60
Liberecký kraj	Josef Vondruška	58	zaměstnanec	Liberec	1 676	13,50
Královéhradecký kraj	Soňa Marková	43	poslankyně	Náchod	2 396	14,06
Pardubický kraj	Václav Snopek	54	sociolog	Pardubice	1 763	10,38
Vysočina	Pavel Kováčik	50	poslanec	Hrotovice	3 150	15,56
Jihomoravský kraj	Miroslav Grebeníček	59	poslanec	Mikulov	9 696	23,17
Olomoucký kraj	Alexander Černý	53	poslanec	Olomouc	2 511	10,24
Zlínský kraj	Vlastislav Antolák*	64	poslanec	Vsetín	1 613	8,96
Moravskoslezský kraj	Miroslav Opálka	53	poslanec	Opava	3 209	7,53

* neúspěšní kandidáti; zdroj: Volby.cz; vlastní výpočty.

8. Kandidáti KDU-ČSL

KDU-ČSL disponuje volební podporou především na Moravě, Vysočině a částečně v jižních a východních Čechách, což se velmi výrazně projevuje především v absolutních počtech preferenčních hlasů, kdy velikost kruhových grafů v mapě č. 5 výrazně odděluje oblasti s významnější podporou strany od oblastí, kde jde o spíše marginální subjekt. Takto jsou rozlišeny i oblasti podpory a marginality v rámci volebních obvodů. Například v Královéhradeckém kraji se silnější kandidáti nacházejí jen ve východní části obvodu a podobná situace je také v Pardubickém kraji. V obou těchto obvodech je uvedena situace alespoň částečně dána tím, že na čelných místech kandidátních listin jsou zapsáni právě kandidáti z těchto oblastí. V Královéhradeckém kraji je to Jiří Hanuš z Červeného Kostelce, v Pardubickém kraji Pavel Severa z Litomyšle (viz tabulka č. 5).

Mapa č. 5. Rozmístění kandidátů KDU-ČSL ve volbách do PS PČR v roce 2006 a počty jejich preferenčních hlasů.

Při pohledu na místo bydliště kandidátů odhalíme jednoho „importovaného“ kandidáta, kterým je Jiří Kubínek z České Třebové, který kandidoval v Ústeckém kraji.⁶ Podoba jeho podpory příliš neodpovídá tezi odvozené z příkladu lídrů ČSSD kandidujících mimo „svůj“ obvod. I v tomto případě je sice podpora lídra poměrně homogenní s náhodnými odchylkami, ovšem ve srovnání s podporou ostatních lídrů KDU-ČSL v jiných krajích i s podporou „importovaných“ lídrů ČSSD je velmi nízká. Podobně nízká je už jen v případě Libora Ambrozka v Jihomoravském kraji, který přirozeně vzhledem k velikosti Jihomoravského kraje nemohl ze svého „periferního“ bydliště v Hodoníně příliš oslovit voliče na celém území kraje, přičemž svou roli sehrála především jeho velmi nízká podpora v Brně, ve kterém je koncentrována velká část voličů v obvodu.

I v případě podpory lídrů KDU-ČSL můžeme vysledovat některé specifické prvky. Především jde o vyšší podporu lídra v domácím prostředí a pak také v místech, kde se nenachází žádný další výrazný kandidát strany. Tento vzorec je patrný především v oblastech s nižší

⁶ Tento přesun se zdá na základě dostupných informací poměrně nelogický; Kubínek byl zastupitelem v České Třebové, vystudoval Vysokou školu technickou v Liberci a působil na ministerstvech v Praze, žádný významnější vztah k Ústeckému kraji ale nenalezneme.

podporou strany, kde nemůže poskytnout dostatek kvalitních kandidátů, jako je tomu například v Ústeckém či Karlovarském kraji. Opačnou situaci lze pozorovat v Jihomoravském či Zlínském kraji a na Vysočině, kde se nachází celá řada poměrně silných kandidátů v různých místech volebního obvodu.

Tabulka č. 5. Lídři kandidátek KDU-ČSL ve volebních obvodech ve volbách do PS PČR v roce 2006.

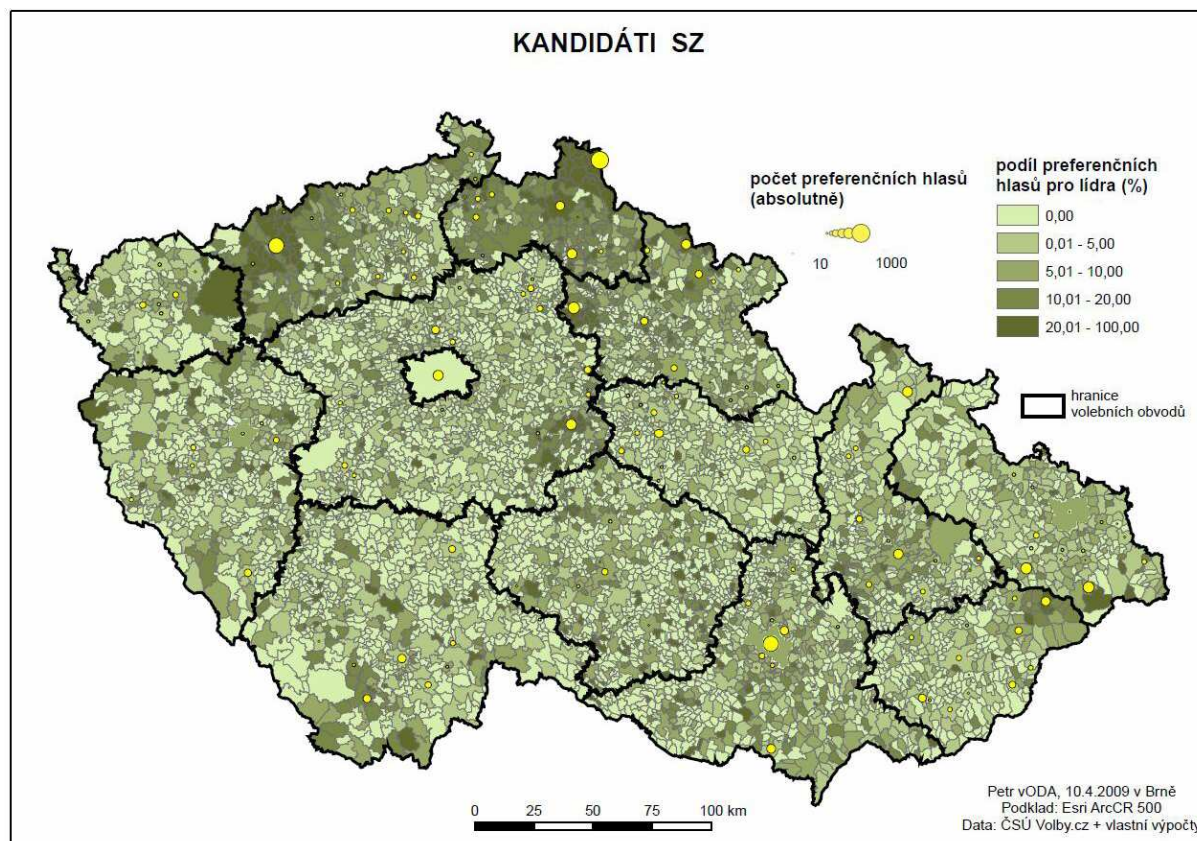
volební obvod	jméno	věk	povolání	bydliště	počet preference	podíl preferencí
Praha	Cyril Svoboda	49	ministr	Praha	6 450	40,54
Středočeský kraj	Vlasta Parkanová	54	poslankyně	Sezimovo Ústí	5 451	36,09
Jihočeský kraj	Miroslav Kalousek	45	poslanec	Bechyně	5 510	39,88
Plzeňský kraj	Jaroslav Lobkowicz*	63	poslanec	Plzeň	2 622	32,10
Karlovarský kraj	Jana Křížová*	47	zdravotní sestra	Cheb	571	24,18
Ústecký kraj	Jiří Kubínek*	49	náměstek min.	Česká Třebová	466	11,14
Liberecký kraj	Jaromír Drábek*	41	prezident HK	Jablonec nad N.	1 208	26,46
Královéhradecký kraj	Jiří Hanuš	58	poslanec	Červ. Kostelec	2 410	24,23
Pardubický kraj	Pavel Severa	41	poslanec	Litomyšl	3 098	25,79
Vysočina	Jan Kasal	54	poslanec	Žďár nad Sáz.	5 408	32,20
Jihomoravský kraj	Libor Ambrozek	39	poslanec	Hodonín	5 981	17,63
Olomoucký kraj	Tomáš Kvapil	50	poslanec	Olomouc	4 298	31,13
Zlínský kraj	Michaela Šojdrová	42	poslankyně	Kroměříž	5 817	27,92
Moravskoslezský kraj	Jiří Carbol	47	náměstek hejt.	Dobrá	4 761	21,71

* neúspěšní kandidáti; zdroj: Volby.cz; vlastní výpočty.

9. Kandidáti Strany zelených

Strana zelených je nejmladším, ve volbách „nejméně zkušeným“, a co se týče počtu členů zastoupených v Poslanecké sněmovně, nejmenším ze sledovaných subjektů (Čaloud-Foltýn-Havlík 2006: 23-25). To se odráží také v situaci kandidátů této strany. V žádném z krajů s výjimkou Libereckého a Jihomoravského strana nedisponovala výrazným lídrem, který by kumuloval preferenční hlasy z celé plochy volebního obvodu (viz mapa č. 6). Jejich podpora byla v absolutním vyjádření velmi nízká, což je částečně důsledkem malého zisku hlasů odevzdaných pro stranu, ale jak ukazuje srovnání s podobně „úspěšnou“ KDU-ČSL, také slabou aktivitu voličů Zelených v tomto směru, ačkoliv využili podstatně větší podíl preferenčních hlasů oproti dalším stranám.

Mapa č. 6. Rozmístění kandidátů SZ ve volbách do PS PČR v roce 2006 a počty jejich preferenčních hlasů.

Na prvních místech strany bylo zapsáno hned několik kandidátů s místem bydliště mimo volební obvod (viz tabulka č. 6). Na rozdíl od ČSSD ale nejde o vyjádření nedostatku dostatečně významných kandidátů, ale obecně o nedostatek vhodných osob. Tento problém sice částečně vyřešilo zahrnutí celé řady nezávislých kandidátů, kteří se rekrutovali především z umělecké sféry, případně ze „spřátelených“ organizací občanské společnosti. Plných 120 kandidátů, tedy více než třetina, bylo nezávislých nebo bylo navrženo Stranou pro otevřenou společnost. Mezi lídry byli takovými kandidáty Jiří Dědeček, který navíc na Vysočině kandidoval i přes své bydliště v Praze, Věra Jakubková v Moravskoslezském kraji, František Šulgan ve Zlínském kraji a Stanislav Penc v Královéhradeckém kraji. Kromě Jiřího Dědečka kandidovala mimo své bydliště ještě Eva Tylová, rovněž z Prahy, v Plzeňském kraji. Také zde se ukázalo, že v případě lídra není jeho podpora příliš ovlivněna lokalizací v centru či mimo něj, nebo dokonce samotnou lokalizací v obvodu nebo mimo něj. Dokonce se neprokázal ani vliv toho, zda kandidát pochází z venkovské obce či z města. Novým poznatkem, který nemohl vyplynout z pohledu na výsledky preferenčního hlasování ostatních stran, je to že, podpora nezávislých kandidátů zapsaných na listině strany je srovnatelná s podporou stranických kandidátů.

Tabulka č. 6. Lídři kandidátek SZ ve volebních obvodech ve volbách do PS PČR v roce 2006.

volební obvod	jméno	věk	povolání	bydliště	počet preferencí	podíl preferencí
Praha	Martin Bursík	46	ekol. poradce	Praha	6 741	22,33
Středočeský kraj	Olga Zubová	46	ředitelka galerie	Kutná Hora	1 347	7,24
Jihočeský kraj	Dana Kuchtová*	44	učitelka	Český Krumlov	794	7,97
Plzeňský kraj	Eva Tylová*	46	konzultantka	Praha	872	10,20
Karlovarský kraj	Pavel Žlebek*	62	podnikatel-ekolog	Karlovy Vary	414	8,99
Ústecký kraj	Přemysl Rabas	42	ředitel zooparku	Chomutov	2 781	24,59
Liberecký kraj	Petr Pávek*	43	starosta	Jindřich. pod Sm.	3 603	34,90
Královéhradecký kraj	Stanislav Penc*	36	ochránce lid. práv	Staré Hrady	1 546	15,60
Pardubický kraj	Pavel Křivka*	45	překladatel	Pardubice	431	5,03
Vysočina	Jiří Dědeček*	53	písníkář	Praha	855	12,65
Jihomoravský kraj	Ondřej Liška	28	poradce v EP	Brno	2 795	14,80
Olomoucký kraj	Pavel André*	42	lékař	Olomouc	1 055	11,47
Zlínský kraj	František Šilhan*	49	místostarosta	Rožnov pod Radh.	954	11,76
Moravskoslezský kraj	Věra Jakubková	41	ved. ecol. vých.	Ostrava	1 349	10,17

* neúspěšní kandidáti; zdroj: *Volby.cz*; vlastní výpočty.

Závěr

Tento článek se věnoval analýze kandidátních listin a preferenčního hlasování v českých parlamentních volbách v roce 2006 z pohledu volební geografie, přičemž cílem bylo odpovědět na otázku, jak jsou kandidáti jednotlivých sledovaných stran rozloženi v prostoru a jakou získávají podporu pro svou osobu v rámci kandidátní listiny.

Zkoumaným prostorem byla Česká republika rozdělená na úroveň obcí a studie se věnovala volbám do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které se konaly v červnu roku 2006. Zahrnuty byly jen ty strany, které ve volbách uspěly, tedy překročily omezovací klauzuli a získaly zastoupení v Poslanecké sněmovně.

Sledované strany z velké části nominují své kandidáty pocházející ze stejných míst, kterými jsou zpravidla okresní města, případně obce s úřadem s rozšířenou působností, a jen v ojedinělých případech a spíše mezi kandidáty s vyššími pořadovými čísly proti nim nestojí žádný konkurent konkurenčních stran či strany.

Z informací uvedených na předchozích stranách vyplývá několik poměrně obecných závěrů. V první řadě se ukázalo, že pro výši podpory není podstatné, zda lídr pochází z centra obvodu či z jiné obce, a vlastně ani není důležité, zda pochází přímo z daného obvodu a zda je jeho stranická příslušnost pevně svázána se stranou, za kterou kandiduje. V případě lídrů s bydlištěm mimo daný volební obvod se nemusí lišit výše jejich osobní podpory, odlišné je ale její prostorové rozmístění. Zatímco domácí kandidáti mají svou podporu koncentrovanou

především okolo svého bydliště, „importovaní“ lídři mají poměrně homogenní podporu v prostoru celého volebního obvodu, jejíž výše závisí především na tom, o jak známé osobnosti jde. Tomuto vzorci se částečně přibližují i mediálně velmi dobře známí „domácí“ kandidáti. Je třeba také zdůraznit, že všechny strany zaznamenávají značně nerovnoměrnou podporu svých lídrů, zatímco rozdíly mezi stranami nejsou příliš významné.

Literatura

- Čaloud, D. – Foltýn, T. – Havlík, V. (2006): Politické strany a jejich systém v období 2002–2006, in: D. Čaloud – T. Foltýn (eds): *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006*, Brno, CDK.
- Havlík, V. (2004): Systémy poměrného zastoupení, in: R. Chytilík – J. Šedo (eds): *Volební systémy*, Brno, IIPS.
- Hendl, J. (2006): *Přehled statistických metod zpracování dat. Analýza a metaanalýza dat*, Praha, Portál.
- Kaňok, J. (1999): *Tematická kartografie*, Ostrava, Ostravská univerzita.
- Kostecký, T. (1993). *Geografie voleb jako součást politické geografie*, disertační práce, Praha, Univerzita Karlova.
- Kyloušek, J. (2007): České parlamentní volby 2006: analýza kandidátních listin, *Politologický časopis*, roč. XIV, č. 1, s. 79-92.
- Lebeda, T. (2001): Hlavní proměnné proporčních volebních systémů, *Sociologický časopis*, roč. XXXVII, č. 4, s. 425-448.
- Lebeda, T. (2003): Vybrané dopady volební reformy, in: L. Linek (ed.): *Volby do Poslanecké sněmovny 2002*, Praha, Sociologický ústav AV ČR.
- Morkes, J. (2007): *Analýza preferenčního hlasování ve volbách do PSP ČR*, bakalářská práce, Brno, Masarykova univerzita.
- Taylor, P. J. – Johnston, R. J. (1979): *Geography of Elections*, London, Croom Helm.
- Voda, P. (2009): *Efekt kandidáta ve volbách v českém prostředí*, diplomová práce, Brno, Masarykova univerzita.

Internetové a další zdroje

- Český statistický úřad: *Volby.cz*, volební server Českého statistického úřadu, on-line zdroj <<http://www.volby.cz/>>.
[cit. 12. května 2008]
- Ústava České republiky* (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky).
- Volební zákon ČR* (zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů).